

Consumul trecutului în turismul transfrontalier: cazul raionului Cahul, Republica Moldova

Cornea, Sergiu

Veröffentlichungsversion / Published Version

Sammelwerksbeitrag / collection article

Empfohlene Zitierung / Suggested Citation:

Cornea, S. (2021). Consumul trecutului în turismul transfrontalier: cazul raionului Cahul, Republica Moldova. In C. I. Alecu, D. T. Jijie, & M. Doncean (Eds.), *Dezvoltarea economico-socială durabilă a euroregiunilor și a zonelor transfrontaliere*. Vol. XL (pp. 119-134). Iași: Performantica. <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-79428-1>

Nutzungsbedingungen:

Dieser Text wird unter einer CC BY Lizenz (Namensnennung) zur Verfügung gestellt. Nähere Auskünfte zu den CC-Lizenzen finden Sie hier:

<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.de>

Terms of use:

This document is made available under a CC BY Licence (Attribution). For more information see:

<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

Institutul de Cercetări Economice și Sociale "Gheorghe Zane"

Colectivul de Cercetări Economice

COORDONATORI

Ciprian Ionel ALECU Dumitru Tudor JIJIE Marilena DONCEAN

**DEZVOLTAREA ECONOMICO-SOCIALĂ DURABILĂ A
EUROREGIUNILOR ȘI A ZONELOR
TRANSFRONTALIERE
VOLUMUL XL**

PERFORMANTICA

IAȘI – 2021

**”Gheorghe Zane” Institute of Economic and Social Research ”Gheorghe Zane”
Iași
Department of Economic Research**

**SUSTAINABLE ECONOMIC AND SOCIAL
DEVELOPMENT OF EUROREGIONS AND CROSS -
BORDER AREAS**

VOLUME XL

COORDINATORS

Ciprian Ionel ALECU Dumitru Tudor JIJIE Marilena DONCEAN

PERFORMANTICA

IAȘI – 2021

CONSUMPTION OF THE PAST IN CROSS-BORDER TOURISM: THE CASE OF CAHUL DISTRICT, REPUBLIC OF MOLDOVA

CONSUMUL TRECUTULUI ÎN TURISMUL TRANSFRONTALIER: CAZUL RAIONULUI CAHUL, REPUBLICA MOLDOVA¹

Sergiu CORNEA²

Abstract

Cahul district of the Republic of Moldova has a natural, economic and tourist potential still poorly exploited in the Euroregional context. For a better capitalization of the existing potential and opportunities, the enhancement of the cultural and archaeological heritage from all historical epochs is welcome.

The beneficial effects will be felt firstly, at the level of infrastructure, by building tourist sites and, secondly, by improving the tourist experience and performance. The premises of a viable neighborhood, such as the Lower Danube, are also given by the way in which the identity and cultural resources of the communities that are part of the Euroregion are distributed and capitalized. Recourse to events and processes during historical development is necessary and useful, especially since there is sufficient evidence of good coexistence at the Mouth of the Danube and its inclusion in the natural course of the history of western civilization.

Key words: *history, tourism, Cahul district, Republic of Moldova*

JEL: Z32

1. Preliminarii

La nivel individual, trăirea experiențelor de bună vecinătate este asociată cu bunăstarea. Creșterea mobilității, schimbarea modelelor de activitate și pluralizarea stilurilor de viață au slăbit treptat contactele tradiționale de vecinătate, iar rețelele sociale au devenit din ce în ce mai regionale, naționale, internaționale și virtuale. În consecință, asistăm la un fenomen de extindere a spațiului geografic în care căutăm bunăstarea, teritorializând viața socială. Definită ca o strategie activă de control asupra unei zone geografice, teritorialitatea se realizează prin construirea de rețele de instituții, care se întind peste hotarele statului și exercită prerogative de administrare pe teritoriile transfrontaliere. Scopul final este de a depăși rolul divizionar tradițional al frontierelor statelor, pentru a permite integrarea regiunilor de frontieră cu interese comune. În acest context, euroregiunile devin instrumente preferate pentru teritorialitatea vieții sociale și cel mai bun mijloc de realizare a coeziunii.

Raionul Cahul din Republica Moldova, regiunea Odesa din Ucraina și județele Galați, Brăila și Tulcea din România sunt colectivități teritoriale subnaționale din trei state, dar care, în virtutea proximității geografice și a evoluției spiritului de bună vecinătate se regăsesc în cadrul Euroregiunii „Dunărea de Jos”. De la înființare (1998) și până în prezent în euroregiune au fost implementate numeroase proiecte de cooperare transfrontalieră. Primele proiecte sunt preponderent culturale, urmate de proiecte de mediu și dezvoltare economică. Efortul este recunoscut, prin faptul că la doar 4 ani de la fondare primește premiul „Sail of Papenburg”, fiind prima euroregiune care deschide acordarea anuală a acestui premiu de către Asociația Europeană a Regiunilor de Frontieră (AEBR). Premiul transfrontalier al AEBR a

¹Lucrarea a fost elaborată în cadrul proiectului *Dezvoltarea și promovarea turismului verde în sectorul dunărean al bazinului Mării Negre (raionul Cahul, Republica Moldova; comunitatea teritorială Reni, Ucraina; județul Galați, România)*, BSB 817.

²Associate Professor, PhD, Rector, Cahul State University “Bogdan Petriceicu Hasdeu”, Republic of Moldova, cornea.sergiu@usch.md

fost oferit pentru cooperarea socio-culturală intensă, care a fost stabilită în condițiile extrem de dificile la frontierele între Ucraina, Moldova și România.

În pofida reperelor istorice comune ale colectivităților teritoriale din componența Euroregiunii „Dunărea de Jos” și a eforturilor depuse, cooperarea nu a condus la cristalizarea unui statut identitar clar definit, fiindmai degrabă un amalgam de realități particulare. Plasarea colectivităților teritoriale subnaționale în construcții statale diferite face dificil procesul de identificare a unor zone de interes comun. Locuitorii trăiesc în realități paralele, cu mentalități diferite, marcate atât de ruptura față de trecut, cât și de realitățile politice, juridice, sociale și culturale existente în statele cărora aparțin.

Raionul Cahul, cel mai mare ca suprafață (1545,28 km²) și populație (116,7 mii) raion din Republica Moldova,³ dispune de un potențial natural, economic și turistic încă slab valorificat în context euroregional. Pentru o mai bună valorificare a potențialului și a oportunităților existente este binevenită punerea în valoare a patrimoniului cultural și arheologic din toate epocile istorice, evidențiind reperele existențiale specifice.

2. Perioada preistorică

Patrimoniul arheologic al raionului Cahul. Descoperirile arheologice atestă prezența omului pe meleagurile cahulene din cele mai vechi timpuri. Patrimoniul arheologic al raionului Cahul, bogat și variat, include peste 300 de situri de diferite tipuri (tumuli, așezări, cimitire, fortificații, ș.a.).

Vestigii importante, caracteristice culturii Gumelnița, cu agricultura sa permanentă și tendința spre specializarea industrială, sunt descoperite în a doua jumătate a secolului trecut în localitatea Lopățica. Urme de locuire din epocile eneoliticului și a celei romane sunt descoperite la Cucoara, localitate situată la doar 15 km de municipiul Cahul. Un sit arheologic, ce cuprinde o așezare din perioada târzie a epocii bronzului și alta din epoca romană, precum și un cimitir cu morminte de inhumație din evul mediu târziu, au fost identificate în primăvara anului 2016 în satul Roșu [23].

Tumulii sau movilele funerare reprezintă obiectivele arheologice cele mai numeroase din spațiul pruto-nistrean, întâietatea revenind lanțului tumular dintre localitățile Giurgiulești și Colibași cu o lungime de 21 km, incluzând circa 100 tumuli. Unele sunt dispuse izolat, pe când altele alcătuiesc adevărate necropole tumulare, cum este cea din punctul *La Pietricei* de la Crihana Veche. Caracterul aristocratic al mormântului de la Crihana Veche, armele și piesele de podoabă de factură tracică (aparținând grupului „balcanic septentrional”), datarea cu intervalul anilor 360-350 î.e.n. sunt o dovadă a faptului că oșteanul înmormântat putea fi unul dintre participanții la evenimentele ce au ținut de conflictul dintre sciți și tribali și de ulterioara conciliere dintre aceștia [4]. Tumulii sunt documentați și în preajma localității Alexandru Ioan Cuza [18].

O importanță excepțională pentru arheologia spațiului pruto-nistrean o reprezintă necropola eneolitică de la Giurgiulești, de unde provin, pe lângă mai multe obiecte de cupru, silex, os ș.a., cele mai vechi piese de aur descoperite pe teritoriul Republicii Moldova.

³Raionul Cahul este situat în sud-estul Republicii Moldova, între 45°21'40" și 46°01'15" latitudine nordică și 28°05' și 28°30' longitudine estică, se mărginește în partea de vest cu România, la nord cu raionul Cantemir, la nord-est cu Unitatea Teritorial-Administrativă Găgăuză, la est cu raionul Taraclia și la sud cu regiunea Odesa din Ucraina.

Întinderea tumulilor este determinată în mare parte de configurația geografică a terenului. Faptul că șirul de tumuli poate fi urmărit, spre direcția sudică, până în localitatea Orlovka, raionul Reni reprezintă un indiciu al unor experiențe și dimensiuni culturale comune și poate fi considerat element integrant al peisajului istoric și cultural al regiunii Dunărea de Jos. Ca valoare arheologică, tumulii dezvăluie modul în care comunitățile preistorice și protoistorice au modificat peisajul natural conform credințelor și ideologiei lor și cum ideea de înmormântare tumulară a evoluat de-a lungul diferitor epoci și perioade istorice [24].

Mărturii ale prezenței civilizațiilor preistorice. Partea sudică a spațiului pruto-nistrean a început să fie populată în epoca mezolitică (mil. XII – mil. VIII î.e.n.). Stațiuni mezolitice au fost descoperite pe malurile râurilor Botna (lângă s. Zaim) și Lunga, (lângă s. Tvardița.) Aceste stațiuni temporare, de dimensiuni mici, serveau drept adăpost pentru oamenii care duceau o viață seminomadă. Vâneau animale mici și mijlocii și, în căutarea lor, se deplasau la distanțe mari. Omul mezolitic a început să utilizeze sulița, arcul, toporul cu coadă. El a obținut succese remarcabile în mileniul al VI-lea î.e.n., în perioadă a neoliticului, caracterizată printr-un ritm mai rapid de dezvoltare a societății omenești.

În mil. al V-lea î.e.n. spațiul carpato-nistrean era populat de purtătorii a două culturi înrudite Criș și Bugo-Nistreană, iar mai târziu de purtătorii culturii care ocupa un teritoriu vast pe malul stâng al Dunării. O seliște a culturii Bugo-Nistrene a fost descoperită lângă s. Găvănoasa – Vulcănești [6].

În prima jumătate a mileniului al IV-lea î.e.n., pe cursul inferior al Dunării, din cultura Boian a apărut cultura Gumelnița despre care Gordon Childe spune că reflectă „stagnarea relativă a industriei contrabalansată de o elaborare extravagantă de echipamente magico-rituale” [5].

O variantă a ei o constituie grupul cultural Bolgrad. În raionul Cahul monumente ale culturii au fost descoperite lângă localitățile Cucoara, Colibași, Giurgiulești, Lopățica, Pelinei și Vulcănești. Așezarea eneolitică, aparținând culturii Gumelnița (grupul Bolgrad-Aldeni), Chioselia Mare, raionul Cahul reprezintă cel mai nordic sit arheologic gumelnițean documentat, de pe teritoriul Republicii Moldova. Situl se află într-o stare de conservare bună, chiar dacă în perioada sovietică suprafața acestuia a fost plantată cu viță de vie [15].

De la mijlocul mil. al IV-lea î.e.n. teritoriul actualei Republici Moldova s-a aflat în centrul culturii Cucuteni (Tripolie), una din cele mai răspândite culturi din sud-estul Europei. Această cultură a existat timp de circa II milenii și a jucat un rol important în istoria Europei de Sud-Est [6].

Prezența geților în spațiul actual al raionului Cahul e demonstrată de așezări getice nefortificate descoperite în apropierea localităților Gotești, Lărguța, Cucoara. Câmpia Getică a fost populată mai slab. Aici depunerile atmosferice sunt mai mici, iar râurile vara seacă. Pe aici regele persan Darius a încercat să-i atace pe sciți, dar în curând a ajuns la concluzia că în câmpia fără apă poate să-și piardă toată oastea și s-a retras. Însă nu este exclus faptul că și acest teritoriu putea servi drept loc de pășunat al vitelor nu numai pentru sciți, dar și geți, de la numele cărora provine denumirea câmpiei.

Ocupațiile de bază ale geților erau agricultura și creșterea vitelor. Prin lanurile de grâu în 335 î.e.n. a trecut armata lui Alexandru Macedon. Pielele de grâu, după spusele lui Herodot, erau folosite la diferite rituri religioase. În afară de grâu se mai semăna orz, folosit pentru prepararea băuturilor răcoritoare. Pământul se ara cu rala de lemn tare cu brăzdar de fier, un

instrument răspândit aproape la toate popoarele barbare din Europa. Spicele de grâu și orz erau tăiate cu secera de fier. Rода adunată se păstra în gropi lipite și arse de jur împrejur pentru a lichida pericolul umezelii. În acest scop erau utilizate vasele de lut. Se cultiva și vita de vie, care pe timp de iarnă se îngropa în pământ pentru a o feri de înghețuri. Din cânepă, menționată de Herodot, erau confecționate haine foarte fine, care nu se deosebeau de cele din in.

O sursă importantă de produse alimentare pentru geți o constituia creșterea vitelor. Printre animalele domestice pe primul loc se situau bovinele, iar pe cel secund – ovinele. Din lapte pregăteau brânza și urda care, după spusele lui Strabon, erau printre mâncărurile preferate ale slujitorilor cultului. În afară de aceasta, boii erau utilizați ca forță de tracțiune la arat și căratul greutateilor.

În sec. IV–III î.e.n. geții prelucrau fierul și bronzul. Din fierul extras din minereu de baltă erau confecționate topoare, seceri, cuțite, ace, undițe, arme, iar din bronz – diferite podoabe. În domeniul ceramicii tot mai mult e utilizată roata olarului. Însă confecționarea țesăturilor, prelucrarea lemnului, pieii, blănurilor în continuare rămân o ocupație de casă [6].

În sec. II-I î.e.n., pe un vast teritoriu, de la munții Balcani, Carpații Apuseni și Tisa superioară până la Bugul de Sud și Marea Neagră, se formase o civilizație geto-dacică unitară. Locuitorii băștinași populau regiunile colinare și de câmpie, utilizând pământurile roditoare pentru culturile agricole și creșterea vitelor [12].

Pe teritoriul vest-sudic proto-nistean au existat numeroase așezări geto-dacice, urmele cărora au fost descoperite pe locul și în prejma satelor de astăzi: Manta, Văleni, Zărnești, Gotești, Filipeni, Sărăteni, Tigheci, Cazangic ș.a. Purtătorii culturii materiale cucuteni din această zonă a fost populația autohtonă din epoca preistorică a românilor. Triburile invadatoare ale nomazilor asiatici au prădat, au ars și au distrus din temelie așezările băștinașilor, din care cauză li s-au uitat și numele pe care le-au purtat [14].

3. Perioada antică

Primul mileniu al erei noastre a fost marcat de numeroasele invazii ale triburilor migratoare, care, în goana lor spre apus, au trecut prin această regiune, iar unele au și poposit aici temporar: goții, hunii, gepizii, avarii, uzii, pecenegii, cumanii, tătarii. Doar cumanii, în sec. al XI-lea, într-un număr redus, s-au reținut aici, prin locurile de stepă, până la dispariția lor definitivă, fiind asimilați de populația băștinașă. Celelalte seminții nomade, în marea lor majoritate, s-au strecurat prin Câmpia Dunării și au ajuns până în Balcani și în Câmpia Panoniei, unde în scurt timp a urmat să aibă același destin [14].

În sec. II-I î. Hr., pe un vast teritoriu, de la munții Balcani, Carpații Apuseni și Tisa superioară până la Bugul de Sud și Marea Neagră, se formase o civilizație geto-dacică unitară. Locuitorii băștinași populau regiunile colinare și de câmpie, utilizând pământurile roditoare pentru culturile agricole și creșterea vitelor. Cele mai multe așezări se aflau în apropierea râurilor și lacurilor, aici apa servindu-le pentru irigații și treburi gospodărești. Așezări mari, de tip orașenesc, erau puține, însă populația întreținea legături comerciale cu orașenii din vechile colonii grecești nord-pontice și din orașele romane de mai târziu.

Cercetările arheologice efectuate în această regiune probează existența multor așezări sedentare ale populației autohtone pe tot parcursul mileniului întâi. Numele lor nu sunt cunoscute pentru că nu s-au păstrat documente din acele vremuri îndepărtate. Doar denumirile

localităților mari (orașe, cetăți) au rămas memorabile peste veacuri: Cetatea Albă (derivată prin traducere din grecescul Asprocastron), Lycostomo, devenit ulterior Chilia. Mai mult, majoritatea lor au fost distruse în timpul invaziei triburilor nomade, acestea fiind destul de frecvente și deosebit de năprasnice. Pe aici și-au făcut loc spre apus, prin stepele Bugeacului și Câmpia Dunării, goții, hunii, avarii, protobulgarii, care mai târziu au fost urmați de pecenegi, uzi, cumani, tătarii mongoli. Unii s-au aflat doar în trecere pe aceste locuri, alții au poposit vreme îndelungată sau au rămas pentru totdeauna, fiind, în cele din urmă, asimilați de populația băștinașă [11].

În primele secole după Hristos, populația geto-dacică a fost supusă unei influențe profunde romane. Procesul de romanizare a constituit o etapă importantă în formarea poporului român. Alte grupuri etnice s-au aflat în regiune provizoriu și n-au jucat vreun rol cât de cât important în geneza poporului român. Înaltul grad de dezvoltare a geto-dacilor, strânsa lor coeziune le-a permis în perioada următoare să supraviețuiască din punct de vedere etnic, în pofida faptului că prin teritoriul din apropierea Mării Negre au trecut mai multe uniuni de triburi barbare [6].

La finele anilor '80 ai sec. al II-lea î.e.n., uniunea de triburi din partea de sud a spațiului carpato-nistrean în frunte cu Burebista a început să supună alte uniuni de triburi. Burebista a cucerit mai întâi spațiul intramontan. Apoi a zdrobit triburile celtice de pe teritoriul actual al Slovaciei, a supus triburile tracice și ilire de pe malul drept al Dunării. După ce și-a asigurat spatele din partea apuseană a statului său din anul 55 î.e.n., a început să supună orașele pontice ale grecilor până la gura Niprului. Aici se găsea colonia grecească Olbia care a început să plătească tribut geților. Doar în câțiva ani Burebista a reușit să construiască un stat puternic și a supus geților cea mai mare parte din vecinii lor, ajungând să fie de temut pentru romani. Opera de unificare a geto-dacilor a fost continuată de Decebal. Teritoriul de la gurile Dunării a făcut parte și din regatul geto-dacic al lui Decebal (87-100).

În urma războiului daco-roman din 101 – 102, Dacia devine o țară prietenă a Romei, dar fără cetăți și o bună parte din teritoriul ei este cucerit de către romani. În următorul război daco-roman din 105-106 Dacia devine o provincie romană, iar Decebal s-a sinucis.

Populația din Dacia și cea geto-dacică de pe cursul inferior al Dunării și litoralul pontic, cucerite mai înainte, au fost supuse unei influențe intense din partea romanilor. Unul din principalii factori de romanizare a fost armata, cantonată în diferite puncte de la frontiera romană: Cartal (Orlovka), Tiras, Bărboși, Capidava etc. Lângă taberele militare apăreau așezări civile romane care, pe parcursul mai multor decenii, deveneau urbe și un puternic factor de romanizare. Influența romană ieșea din cadrul frontierei imperiului, răspândindu-se și în rândul geto-dacilor liberi. Ea se efectua și pe calea relațiilor comerciale. Aceasta ne-o dovedește circulația monetară din teritoriul din apropierea gurilor Dunării. Monedele împăraților Nero (54–68), Vespasian și Dioclețian (81–95) au fost depistate în apropierea localităților Tudora și Tighina; Traian (98–117) – Răscăieți, Cișmichioi, Brânza, Tighina, Taraclia; Adrian (117–138) – Beșalma, Colibași, Tighina, Taraclia; Antoniu Pius (138–161) – Hârtop (Cimișlia), Antonești (Cantemir), Baurci (Ceadâr-Lunga), Tighina, Căușeni; Marc Aureliu (161–180) – Căușeni, Cioburciu, Chioselia, Stefan Vodă, Etulia, Văleni, Tighina, Taraclia; Septimiu Sever (133–211) – Tighina; Gordian II (238-244) – Ialpuș; Dioclețian (284–305) – Giurgiulești, Cășlița-Prut; Constantin II (337–361) – Antoneuca (Cantemir), Palanca, Cucoara, Stefan Vodă etc.

Prezența în orașe a armatei și administrației romane, antrenată în viața economică și politică a provinciilor romane, înaltul nivel economic și cultural a produs o influență profundă asupra populației locale de pe ambele părți ale frontierei (limesului) imperiului. Localnicii înrolați în armata romană, cu prioritate în cavalerie și unități auxiliare, întorcându-se la vatră continuau să fie purtătorii modului de viață, de gândire și de exprimare roman cu care erau deprinși. Treptat orașele au căpătat o înfățișare de urbe provinciale care, la rândul lor, exercitau o influență puternică asupra localităților rurale din jur. Limba de comunicare dintre reprezentanții administrației romane și populația locală, dintre orașul roman și satul geto-dac devenea limba latină, însușită treptat de către populația locală, care se afla sub jurisdicția romană [6].

În localitățile rurale, printre geto-daci, se așezau cu traiul și coloniști romani. Pentru a comunica cu autoritățile locale și cu cetățenii romani, populația geto-dacică a fost nevoită să învețe limba latină. Cu populația rurală comunicau în latină administratorii, preoții, negustorii, meseriașii. Un rol important în procesul romanizării l-au avut armata și propagarea creștinismului, care se efectua în limba latină. Pe teritoriul unor sate din raionul Cahul s-au găsit obiecte de cult (statuete, cruciulițe etc.). Deci, odată cu limba, geto-dacii au preluat de la romani și unele tradiții, obiceiuri, credința [12].

În sec. al II-lea al e.n. a urmat un nou val armat al roxolanilor, care s-a răspândit pe un areal mai mare decât în perioada anterioară. Urmele lor au fost depistate, în primul rând, în raioanele actuale de pe litoralul pontic: Belgorod-Dnestrovsc (s. Plavni, Semionovca), Tatarbunar (s. Belolesie), Arțiz (s. Glavani), Bolgrad (s. Vinogradovca), altele fiind găsite și în raioane mai îndepărtate de mare: Comrat (s. Beșalma), Taraclia, Leova (s. Tochile-Răducani), Cahul (s. Zârnești). Faptul că suprafețe mari de stepă și silvostepă erau puțin populate a contribuit la o conviețuire relativ pașnică dintre sarmații nomazi și populația sedentară geto-dacică. Aici și-a spus cuvântul și puterea militară a geto-dacilor. Uneori sarmații și geto-dacii se uneau pentru contracararea pericolului din partea Romei.

Contactele strânse cu geto-dacii au contribuit la trecerea sarmaților la un mod de viață sedentar și la asimilarea unei bune părți a lor de către populația autohtonă. Interacțiunea îndelungată a geto-dacilor, sarmaților, iar ulterior și a triburilor germane ale goților, influența multilaterală asupra lor a lumii antice, în primul rând cea romană, a contribuit la crearea unei noi culturi materiale - Santana de Mureș (Cernehov). Monumente ale acestei culturi, din sec. II-IV e.n., purtătorii căreia în teritoriul vizat erau în principal geto-dacii, au fost descoperite pe teritoriul localităților Flămânda, Chircani, Găvănoasa, Cucoara, Paicu, Crihana Veche, Manta, Pelinia, Etulia, Alexandrovca, Lopățica [6].

Valul lui Traian. Valurile de pământ cu șanțuri adânci sunt sisteme de fortificații, regăsite practic, în toate teritoriile de la granițele Imperiului Roman. Rolul acestor grandioase construcții defensive era de a proteja frontierele de nord-est ale Imperiului Roman și de a închide calea nomazilor spre trecerea peste Dunăre, permițând astfel militarilor romani să se pregătească în vederea combaterii unei eventuale invazii în sudul Dunării. Înființarea noii provincii dacice a sporit considerabil importanța regiunii și consolidarea zonei de frontieră la nord de locul, în care Dunărea se varsă în Marea Neagră devenise necesară. Deși numele sugerează paternitatea, atribuția acestui imens bastion este în continuare dezbătută, cu puncte controversate și cercetări arheologice, care nu au fost încă efectuate, pentru a putea dizolva ultimele îndoieli. Tradiția populară dintotdeauna a legat apariția acestor valuri de numele

împăratului roman Traian (Marcus Ulpius Traianus – 53-117 e.n., împărat în anii – 98-117 e.n.), cunoscut prin cele două războaie dacice (101-102 și 105-106 e.n.) soldate cu cucerirea Daciei. Dar, legiunile romane niciodată nu au trecut Prutul și Dunărea. Este drept, Dobrogea intra în provincia Moesia după anul 85 e.n., iar la Isaccea – Noviodumum se afla flotila romană Classis Flaviae Moesicae. Pentru o perioadă de timp aceste valuri prezentau o redută avansată a Imperiului contra multiplelor invazii dinspre nord-est [3].

De cele mai dese ori sunt pomenite două dintre ele: Valul lui Traian de Jos și Valul lui Traian de Sus. Primul proteja vadul Barboși-Dinogeția, al doilea Aliobrix-ulși trecătoarea de lângă acesta peste Dunăre. Pe timpul lui Duca Vodă aici s-a găsit o piatră de marmură cu inscripția: „Împăratului...feciorului Nervii, lui Traian”. De aici pornea un drum roman ce unea Bărboșii cu Tyras-ulși care trecea pe lângă viitorul oraș Reni. Către începutul sec. I î.e.n. armatele romane ajung în teritoriul Dobrogei actuale, incluse în jurul anului 15 î.e.n. în provincia Moesia Inferior.

Valul lui Traian de Sus pornește de la malul Prutului de lângă marginea sudică a orașelului Leova continuând spre Copcui, Seliște, Cazangic, traversează lunca Sărătei până la Ecaterinovca și Gradiște în valea Cogâlnicului, după care prin luncile Coștangaliei și a Schinoasei ajunge la Batâr, de unde traversează valea pârâului Ceaga, iar lângă Sălcuta trece Botnași se termină pe platoul Chițcani-Copanca pe Nistru. Șanțul adiacent din care s-a scos pământul este în partea de nord a valului. Înălțimea este de aproximativ 9 m, lățimea la bază – 24 m. Nivelul de păstrare este oarecum satisfăcător, unele porțiuni fiind afectate de arătură anuală, drumuri de țară etc. Lungimea lui este de 120/138 km.

Valul lui Traian de Jos, cu o lungime totală de 126 km, pornește de asemenea de pe malul Prutului lângă satul Vadul lui Isac, continuă între Vulcănești și Bolgrad de unde, pe teritoriul Ucrainei, cotește spre lacurile Ialpug, Katlabuga și Kitai, sfârșind pe malul abrupt al lacului Sasac în localitatea Hliboke (Eschepolos) raionul Tatarbunari. Pe teritoriul dintre Dunăre și acest val drept stăvile transversale au servit lacurile Cahul, Ialpug, Catlabug, Chitai [13].

Valurile lui Traian de Jos și de Sus, aflate unul față de altul la o distanță de aproximativ 70 km, străbat teritoriul Basarabiei de Sud aproximativ pe axa VNV-ESE. Aceste structuri mai sunt cunoscute în tradiția populară cu numele „Drumul lui Traian”, „Șanțul lui Traian”, „Troian”, „Troiene”, iar mai rar, în unele locuri „Valul Șerpilor”, „Valul Zmeului”, „Movila Uriășului”. Ambele valuri continuă departe spre vest dincolo de malul drept al Prutului. Cel numit și Valul „Gălățean” prezintă un segment lung de 24 km și unește cursurile inferioare ale Prutului și Siretului între localitățile Șerbești și Tulucești, partea centrală fiind în dreptul orașului Galați. Cel al Moldovei de Jos – cu lungimea de 85 km se întinde de la Ploscuteni pe Siret până la Stoicani pe Prut, puțin mai la sud de la localitatea Vadul lui Isac din stânga râului.

Acestea sunt cele mai cunoscute și vehiculate structuri de acest fel, dar nu și unicele. Mai puțin cunoscute sunt alte două obiective de acest tip din euroregiune, cunoscute mai mult grație hărților topografice din prima jumătate a secolului XIX, ulterior puternic aplatizate, în prezent fragmentare. Valul de pe Prut a fost denumit așa deoarece se află pe malul stâng al râului și se întinde de-a lungul acestuia pe itinerarul Vadul lui Isac-Leova-Sărata Răzeși-Nemțeni. Și acest val, pe hărțile din anii 1824 și 1850 este documentat ca Valul lui Traian. Una dintre particularitățile structurii o reprezintă capătul de sud al acestuia care formează un

inel la nord de satul Vadul lui Isac, după care la câteva sute de metri începe Valul lui Traian de Jos [3].

4. Perioada medievală

Potrivit surselor istorice medievale, Basarab I, întemeietorul Țării Românești, în prima jumătate a sec. al XIV-lea, a extins hotarele de est ale statului până la gurile Dunării. De aici denumirea de Basarabia a părții de sud a teritoriului dintre Prut și Nistru. Mai târziu, această regiune intră în componența statului feudal Țării Moldovei, Alexandru cel Bun declarându-se domn al Moldovei „de la Munte până la Dunăre și Mare”.

În acea epocă o parte a pământurilor alcătuiau proprietatea funciară a statului, iar altă parte – a mănăstirilor și proprietarilor. S-au păstrat multe hrisoave domnești care atestă apartenența acestor proprietăți. Unele din ele reprezintă documente de donație sau de confirmare a ocinilor, altele sunt acte de cumpărare-vânzare a moșiilor și satelor.

Puternicele cetăți medievale, construite din piatră, cu ziduri înalte și groase, erau înălțate la hotare și pe la răspântiile de drumuri mari, pentru a stăvili invazia dușmanilor din afară. Din vechiul sistem defensiv al țării făceau parte cetățile de pe Nistru și Dunăre: Hotin, Soroca, Tighina, Cetatea Albă, Chilia, Cetatea Smilului (Ismail). Construcția marilor fortărețe a început încă pe vremea domniei lui Alexandru cel Bun (1400-1432), acestea fiind mai târziu reconstruite și fortificate de Ștefan cel Mare (1457-1504), Petru Rareș (1527-1538, 1541-1546) ș.a.

Fortificațiile din interiorul țării, situate de obicei prin codri, pe culmi de dealuri, pe malurile priporoase ale râurilor, au servit ca locuri de refugiu și adăpost pentru localnici. Acestea erau simple întărituri de pământ, împrejmuite cu valuri de pământ și șanțuri. Ruinele unor fortificații și așezări întărite (sate, târguri, orașe) au fost descoperite pe locul vechilor localități existente astăzi sau demult dispărute: Reni, Cartal (pe Dunăre), Sărata (lângă Leova), Orheiul Vechi (lângă Trebujeni, r-nul. Orhei), Tabacu / Tobacu (lângă Bolgrad, reg. Odesa, Ucraina), Tintu (lângă vechiul sat Greceni, r-nul. Cahul), Troian (lângă Vadul lui Isac, r-nul. Cahul) ș.a. [13].

Beneficiind de importante resurse de sare de excelentă calitate Țara Moldovei a exploatat acest mineral. Un rol important în comerțul cu sare în sec. XIV îl aveau orașele Chilia și Cetatea Albă, ele fiind centre de colectare a sării în sec. al XIV-lea din teritoriul Țărilor Românești și, probabil, din alte părți. Dar tot aici sarea se și vindea [9].

La 2 iulie, Ștefan cel Mare dona mănăstirii Putna mai multe sate, moșii și părți de moșii din preajma Prutului printre care și Șcheia de la gura Frumoasei [11]. Ulterior, în documentele din secolul al XVIII-lea, precum și în harta elaborată de Dimitrie Cantemir de la 1716 localitatea este pomenită cu toponimul Formoza (Frumoasa).

Toponimul Cahul a intrat în istorie, în mare parte, datorită celor două batalii: din 1574 și 1770:

A. Bătălia de la Cahul din anul 1574. O pagină importantă a istoriei ținutului este cea a Bătăliei de la Cahul din vara anului 1574. Bătălia de la iezerul Cahul (10 iunie 1574) - o confruntare între domnul Moldovei, Ioan vodă „cel Cumplit” (1572 – 1574) și oastea otomano-tătară are loc în urma mazilirii domnului, la insistențele domnului muntean, Alexandru II Mircea (1568 – 1577), pe lângă dregătorii otomani, pentru a-l numi în scaunul Moldovei pe fratele său, Petru Șchiopol (1574 – 1579, 1582 – 1591). Domnul de drept a fost

mazilit.

Ioan vodă a înfrânt armatele otomano-muntene la Jiliște și i-a atacat pe otomanii din Brăila, Bugeac și Tighina. Victoriile obținute într-un timp foarte scurt au creat nemulțumire la Constantinopol unde se făceau supoziții în legătură cu această situație. Bănuielile planau asupra Poloniei, de pe teritoriul căreia veniseră cazacii și scrisori de susținere din partea unor nobili. De aceea, pentru a-l îndepărta a fost creată o coaliție la începutul lunii iunie 1574. Sultanul Selim al II-lea (1566 – 1574) trimite pe cel de-al treilea vizir Ahmed pașa și pe beylebey-ulRumeliei, CighalegZadé Iusuf cu 7.000 de oameni și oastea Rumeliei, care urma să se unească cu forțele muntene și cele ale tătarilor din Crimeea, conduse de AdilGhiray, să înlocuiască pe Ioan vodă cu Petru Șchiopul.

Otomanii dispuneau de circa 60.000 de oameni și 120 de tunuri, în timp ce domnul Moldovei avea 30.000 de oșteni, și 140 tunuri, din care 80 erau de mare calibru.

Pentru a-l prinde, oastea otomană a fost împărțită astfel: Ahmed pașași Iusuf pașa au pornit prin Dobrogea spre Moldova, sangeacbeii de Nicopole și Vidin urmau să atace dinspre sud-vest, prin Țara Românească, iar tătarii din est. Domnul a decis să se apere pe rând. Împotriva oastei care venea dinspre Dunăre este trimisă cavaleria comandată de pârcălabul Ieremia Cernăuțeanul, care însă, cumpărat cu 30.000 de galbeni, trece de partea lui Petru Șchiopulși, după ce reușise o respingere a dușmanului și oferise domnului date false despre efectivele otomane, se retrage.

Cazacii, conduși de hatmanul Swierczowski, reușesc să respingă avangarda coaliției, dar aceasta se repliază și pornește spre lacul Cahul, unde se găsea tabăra moldoveană. În seara de 9/10 iunie 1574, un grup de boieri au trecut de partea turcilor.

Confruntarea directă a celor două oști a avut loc la 10 iunie. Mai întâi, pornește cavaleria moldoveană condusă de pârcălabul Ieremia care, în loc să atace, trece în tabăra dușmană. Oastea moldoveană este lipsită astfel de cea mai importantă unitate a ei, menită să-l dezorganizeze pe dușman prin atacuri fulgerătoare, deschizând astfel drumul pedestrimii. După un atac al moldovenilor și cazacilor, a urmat contraatacul otoman, despre care Grigore Ureche relatează astfel: „Ci moldoveniiașta sta, cum s-ar fi gătit să moară au să izbândească. Și multă moarte s-au făcut între amândouăpărțile, că nu era loc a călca pre pământu, ci pre trupuri de om. Așa mai apoi să bătiia de aproape, cât și mâinile le obosisășiarmile scăpa. Acela praf să făcusă, cât nu sa cunoștia care de care-i este, de săneateși di trăsnetul pușcilor nu să auziia dispre amândouă părțile, nici pușcașii nu mai știa în cine dau”.

Luați prin surprindere de o ploaie de vară, moldovenii au rămas fără pulbere, tunurile neputând fi astfel folosite. Într-un ultim atac, Ioan vodă a reușit să captureze 60 de tunuri, pe care le distruge, neputându-le transporta. La un atac al tătarilor, care nu interveniseră, până atunci, moldovenii se retrag spre Roșcani, unde vor încerca să reziste. Aici sunt din nou înfrânți, iar domnul este obligat să se predea.

Prin acțiunea declanșată, în condiții deosebit de nefavorabile, împotriva porții otomane, Ion Vodă a rămas în istorie pentru că a luptat pentru independența țării până la sacrificiul suprem.

B. Bătălia de la Cahul din 1770. Bătălia de la Cahul a avut loc în august 1770 și a fost bătălia hotărâtoare a războiului ruso-turc din 1768-1774. Poarta Otomană, nemulțumită de slăbirea influenței sale în Caucaz, fiind susținută diplomatic de Franța și Anglia, a declarat război Rusiei, cerând evacuarea armatelor ruse din dreapta Niprului. În vara lui 1770, armata

turcă sub conducerea lui Halil paşa, a traversat Dunărea.

Bătălia de la Cahul a fost precedată de victoria armatei ruse pe malurile râului Larga (raionul Cahul). Aici, la 18 iulie 1770, armata rusă, având în componența sa și câteva detașamente de voluntari moldoveni și care avea un efectiv total de 38 000 ostași (cu 115 tunuri), sub comanda feldmareșalului P. Rumeanțev a reușit să învingă armata hanului din Crimeea, Kaplan Ghirei care avea 65 mii de tătari din Crimeea (cavalerie) și 15.000 de otomani (infanterie).

Deși numărul tătarilor și otomanilor era dublu față de armata rusă, rușii a reușit să-i zdrobească. Rumeanțev a folosit o nouă tactică de deplasare a trupelor în coloană - în momentul luptei, acestea să destrămau ca să nu fie o țintă ușoară pentru artilerie. Ca să evite o confruntare directă cu cavaleria tătarilor, a folosit masiv tunurile, înconjurate de careuri de ostași. 1000 de ostași tătarii au pierdut, iar 2000 au fost luați prizonieri. Hanul Kaplan Ghirei s-a retras la Isaccea ca să se alăture armatei turce. Rușii au pierdut circa 100 de militari.

La începutul 1 august 1770, în preajma lacului Cahul (lângă Vulcănești) P. Rumeanțev „a dat un războiul cumplit... Vizirul a fost silit să fugă cu căpeteniile ce-l întovărășise și după ei și toată oastea încât nu-și da rând a trece Dunărea”, scriau cronicarii din acele vremuri.

P. Rumeanțev a fost unul dintre primii comandanții ruși care a folosit tactici exclusiv ofensive într-o bătălie generală împotriva forțelor inamice care-l depășeau numeric, fapt care i-a permis să preia inițiativa. Pierderile turcilor în bătălia de la Cahul au constituit 20 de mii de oameni. Pierderile armatei ruse au fost următoarele: 353 morți, 550 răniți și încă 11 au fost dați dispăruți.

Biruințele răsunătoare de la Cahul și Larga au schimbat radical situația strategică în favoarea Rusiei. În septembrie 1770, a fost cucerită cetatea Bender. Apoi au capitulat cetățile Ismail, Chilia, Ackerman. După aceasta, operațiile militare ale armatelor rusești au continuat pe teritoriul Bulgariei. Extinderea sferei de influență a Rusiei în sud-estul Europei a alarmat Austria, care a cerut Rusiei să înceteze înaintarea spre Bosfor, în caz contrar, amenința că se va alătura Turciei.

La 21 iulie 1774, Rusia și Poarta Otomană semnează Pacea de la Kuciuk-Kainargi. Tratatul conținea prevederi favorabile Moldovei și Valahiei, însă acestea, ca și statele din Balcani, rămâneau în continuare vasalii Turciei [19].

Ecoul acelor vremuri a fost immortalizat prin instalarea de busturi care evocă cei doi protagoniști ale acelor bătălii. *Bustul lui Ion Vodă* a fost primul dintr-o serie de astfel de lucrări amplasate până în prezent în Cahul. Pentru înălțarea unui monument viteazului domnitor, poetul și revizorul școlar Vasile Hondrilă a creat un Comitet de inițiativă, care nu numai că a adunat banii necesari realizării bustului, ci s-a ocupat de toate formalitățile necesare instalării acestuia și organizării manifestărilor prilejuite de inaugurare. Realizat de către sculptorul Teodor Burcă, bustul a fost dezvelit la 29 iunie 1937, în prezența unui public numeros, din oraș și din întreaga Basarabie, dar și a unor oficialități de la București și Galați.

Amplasat la intrarea în Grădina Publică, în preajma Catedralei „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil”, bustul din bronz al domnitorului Ion Vodă a fost montat pe un soclu impozant, placat cu marmură. Pe latura din față a soclului era fixată stema României întregite, lucrată în bronz de același Teodor Burcă, însoțită de textul: „PIOASA ADUCERE AMINTE ȘI CINSTIRE / VOIEVODULUI EROU / 1572 – ION VODĂ – 1574”.

Pe altă latură a soclului au fost dăltuite versurile lui Vasile Hondrilă: „Din sângele

domnesc, / Ce-a curs cu prisosiță, / Te-nalți măreț la Prut / În chip de biruință. / Și pregătit de luptă, / Cu mâna pe mâner, / Privirea-ți este fulger, / Ce-a scăpărat din cer”.

Din nefericire, peste numai trei ani, în tragicul iunie 1940, din ordinul autorităților sovietice, monumentul a fost smuls din locul lui, rupt în bucăți și dus în direcții necunoscute.

Monumentului i s-a făcut dreptate deplină abia după o jumătate de veac, la 6 iunie 1991, când a avut loc festivitatea de inaugurare a noului bust lui Ion Vodă. De această dată, soclul pe care a fost fixat bustul viteazului voievod este mult mai simplu, având încrustate doar numele și anii de domnie: „ION VODĂ / ANII DOMNIEI / 1572-1574. Autor al acestui bust este sculptorul Valentin Cuznețov.

Un alt bust al domnitorului Ion Vodă se află în custodia Muzeului Ținutului Cahul, realizat în anul 1959 de către arhitectul A. Maico [17].

Bustul lui Piotr Rumeanțev (1725-1796), feldmareșal al armatei ruse, cel care a obținut renumitele victorii împotriva turcilor în 1770, de la Larga și lacul Cahul (Vulcănești), a fost realizat de către sculptorul V. Cuznețov. Primul bust a fost dezvelit în decembrie 1985, în cadrul manifestărilor prilejuite de aniversarea a 150 de ani de la decretul țarului Nicolai I, prin care Cahulului i s-a conferit numele actual. Acesta a fost amplasat la intrarea în grădina publică, pe locul unde s-a aflat, în 1940, bustul domnitorului Ioan Vodă. Din păcate, acesta a fost vandalizat și distrus în toamna anului 1990.

Actualul bust a fost inaugurat în 2001, în fața Liceului Teoretic „Piotr Rumeanțev”. Pe soclu are trecute mențiunile, în limba rusă: „Feldmareșal Rumeanțev Piotr Alexandrovici / Monument ridicat în cinstea victoriei sclipitoare a 17 mii ai Armatei rusești împotriva 150 mii de soldați ai Imperiului Otoman lângă râul Cahul 21.07.1770”, iar la baza acestuia, date privind sponsorii: „Monument restaurat în a. 2001 din inițiativa și cu sprijinul Ambasadei Federației Ruse în Republica Moldova, Congresul Comunității ruse din Republica Moldova, Ghilda întreprinzătorilor ruși din Republica Moldova, Compania rusă „Dionis Club”.

Muzeul Ținutului Cahul are în custodia sa și un bust al feldmareșalului P.Rumeanțev, realizat de către sculptorul A. Popov [17].

5. Perioada modernă

Ocuparea în 1806-1812 a Principatelor Române de armatele ruse s-a finalizat cu pacea de la București din 16 mai 1812, în rezultatul căreia imperiului rus a ocupat Moldova răsăriteană până la Prut. După 1812 Basarabia a format de 4 ori baza pentru operațiunile militare ale oștirilor ruse la Dunăre.

Specificul administrării periferiilor naționale era determinat de sarcinile țarismului rus în regiunea respectivă care constau în consolidarea succeselor militare ale Imperiului rus în regiune. Autoritățile ruse, având drept scop imediat dominarea în Balcani, preconizau ca prin demonstrarea avantajelor stăpânirii rusești în Basarabia să atragă simpatia popoarelor vecine de partea sa. De aceea față de coloniștii transdanubieni (stabiliți în regiune și cărora le era atribuit rolul de sprijin social al absolutismului rusesc în Basarabia a fost aplicat un regim administrativ preferențial.

Dintre coloniștii transdanubieni cei mai numeroși au fost bulgarii și găgăuzii. Ei au început să se strămute în Basarabia de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, în perioada războaielor ruso-turce. Dar colonizarea în masă a sudului Basarabiei cu populație bulgară și găgăuză s-a produs în timpul războiului din 1806-1812 și a continuat și în deceniile

următoare. Dacă în 1816 în Basarabia erau 11 mii de bulgari și găgăuzi, pe la mijlocul secolului al XIX-lea, în 83 de colonii trăiau deja peste 84 de mii. Mai puțini ca pondere numerică au fost coloniștii polonezi, sârbi, albanezi. În anii 1824-1828 în satul Șabo, părăsit de locuitorii săi români au fost transferați din Elveția populație de origine franceză. În câțiva ani, sudul Basarabiei a devenit o regiune pestriță în plan național. Către anul 1827, populația sa era repartizată astfel: români 33,58%, bulgari și găgăuzi 22,78%, ucraineni 19,45%, ruși și lipoveni 9,15%, germani 5,68%, polonezi 2,86%, evrei 2,36%, greci 1,93%, armeni 0,87%, alte naționalități 1,84%.

La 18 decembrie 1835 prin decretul țarului rus Nicolai I din, localității Frumoasa i-a fost atribuit statutul de oraș cu numele Cahul. Punctul 6 al decretului prevedea ca „administrația județului Leova și Tribunalul județean să fie transferate în localitatea Formoza, redenumită în orașul Cahul, respectiv, județul Leova – Cahul...”.

Conform Tratatului de pace de la Paris (1856), sudul Basarabiei care cuprindea cele trei județe - Cahul, Bolgrad și Ismail a fost retrocedat Moldovei. La Cahul încep lucrări de edificare a orașului, se înfiripă viața culturală a cahulenilor, își fac apariția mici întreprinderi industriale, se instalează organele și instituțiile administrației românești. Se constată o intensă activitate de culturalizare și instruire a populației.

În anul 1857, în orașul Cahul, a fost fondată o școală primară de băieți de patru clase. Corpul profesoral al acestei școli era reprezentat în anul 1863, de trei profesori. În luna noiembrie 1864, și-a început activitatea o „școală de fete. Inițial, școala avea doar o clasă cu 10 eleve. În anul de învățământ 1865-1866, în clasa a II-a au fost promovate doar 4 eleve. Acestea activau alături de prima școală parohială din localitate deschisă în 1842.

Recensământul din 1864 fixează pentru orașul Cahul 926 de case, 1146 de familii, 2 biserici. Catedrala Sf. Arhanghel Mihail, construită în 1837-1850, este ctitoria familiei Fiodorov. Biserica rusă din mahalaua Lipovanca a fost ridicată în anii 1856-1857. Sursele documentare atestă pe teritoriul orașului la vreo 20 de mori de vânt, câteva oloinițe, ateliere de fierărie și lemnărie, mici fabrici de olane și cărămizi, o topitorie de său, o instalație de prelucrare lânii, o boianerie etc. Principala ocupație a locuitorilor era, bineînțeles, agricultura și creșterea animalelor.

Cahulenii au participat în 1859 la alegerea lui Alexandru Ioan Cuza ca domnitor, înfăptuind prin aceasta unirea Principatului Moldova cu Țara Românească. Și românii basarabeni, și coloniștii bulgari, găgăuzi, germani, ruși, ucraineni etc. au beneficiat de aceleași drepturi de împroprietărire la reforma agrară din 1864, efectuată de înțeleptul domn al tuturor țăranilor. Și intelectualii, și țărani au profitat de pe urma introducerii prin lege a învățământului elementar obligatoriu, general și gratuit [10].

În perioada cuprinsă între cele două Congrese de pace, Paris și Berlin (1878), unul din prefecții care au activat la Cahul a fost scriitorul român Theodor Șerbănescu (1839, Galați - 1901, Brăila), numit în funcție prin Decretul regelui României, Carol I, la 17 septembrie 1876. Prefect al județului Cahul a fost și avocatul D. Crăciunescu (1840-1908), membru al societății „Junimea” (Iași);

În sudul Basarabiei funcționau mici întreprinderi navale, de construcții și de prelucrare a materiei prime agricole în orașele maritime și riverane (Cetatea Albă, Chilia, Ismail, Reni). Și în sec. al XIX-lea industria reprezenta o ramură a economiei slab dezvoltată. În fond, întreprinderile existente se orientau la satisfacerea necesităților curente ale populației locale.

În centrele urbane își fac apariția primele fabrici: de cherestea, de cărămizi și olane, de brânzeturi, de panificație. Prin unele sate funcționau mori de aburi și cu tracțiune de cai, oloinițe, tăbăcării, boiangerii, ateliere de prelucrarea lânii, cărămidării, fierării, lemnării, cojocării, croitorii.

În zona Basarabiei de sud viticultura și vinăritul erau unele din cele mai răspândite ramuri ale agriculturii secolului XIX. Cele mai multe plantații de vii din se aflau în județele Cahul, Ismail, Cetatea Albă. Suprafețe viticole considerabile erau în satele Crihana, Frumoasa, Roșu, Gotești, Filipeni, Hănăsenii Noi, Tigheci, Borogani, Sărata-Răzeși, Tomai, Mingir[14].

6. Perioada contemporană

În perioada interbelică, Cahul a fost parte componentă a României Mari. După criza economică din anii 1929-1932 s-a înfiripat și economia regiunii. Deschiderea noilor drumuri (șosele, căi ferate) a favorizat comerțul cu centrele economice și comerciale mai îndepărtate. Documentele vremii pomenesc de mai multe drumuri interne, care legau târgurile și orașele sudice cu cele din nord. Unul dintre ele s-ar fi numit Drumul Peștelui, pentru că pe el peștele prins în bălțile dunărene și prutene era dus cu carele spre regiunile muntoase. Altuia, cu direcția încărcăturii inversă, dinspre nord spre sud, pornind de la ocele carpatine, i s-ar fi zis Drumul Sării. De sare aveau nevoie și crescătorii de vite, și mocanii din Bugeac, pentru prepararea cârnii și brânzei de oi, și pescarii bălților, pentru prepararea peștelui sărat.

Pe Prut și Dunăre, cu șlepurile se transportau spre Reni și Galați tot ce producea mai de preț țaranul basarabean: cereale, miere, brânză, fructe, legume. Conform unor statistici, în perioada 1928-1936, pe Prut cu șlepurile au fost transportate din porturile Cahul și Leova 53 996 vagoane de cereale, maximele de transporturi fiind efectuate în anii: 1929 – 8 400 vagoane, 1932 – 8 461 vagoane, 1934 – 8 189 vagoane.

Exploatarea bălților, prin producerea și comercializarea peștelui reprezenta o sursă importantă de venituri. În perioada 1932-1936 s-a prins în bălțile Prutului, de la Văleni până la Leova, circa 1 mln. 500 mii kg de pește, în valoare de 16 mln. 100 mii lei. În județ se producea anual 60 de vagoane de lână, în valoare de 42 mln. lei. Valorificarea stufului crescut în bălțile Prutului realiza un venit anual de 20-25 mii lei. Valoarea brânzei de oi se estima anual la 1 mln. lei, iar a cașcavalului produs în județ la 3 mln. lei.

Activitățile culturale în județ se reduceau în fond la șezătorile și horele din sate, la reprezentațiile unor trupe teatrale ambulante și la spectacolele puse în scenă de elevii școlilor și liceelor din Cahul și Leova. Prin anii '20-'30 ai secolului trecut Cahulul dispunea de poștă, telegraf, licee de băieți și fete, întreprinderi agrare, agroindustriale și comerciale. La Leova funcționau 3 școli de cultură generală, o școală de meserii, o sală de teatru, un cinematograf, o tipografie. Cămine culturale, școli secundare existau în majoritatea satelor-comune [14].

După cel de-al doilea război mondial Cahulul devine principalul centru industrial și cultural din sudul republicii. Încep să activeze Fabrica de bere (1957), Combinatul industrial (1966), Fabrica de produse lactate (1968), Fabrica de conserve (1971), Tipografia orășenească (1972). Se construiește linia de cale ferată Basarabeasca – Cahul, cu primul tren sosit în gara locală în 1971. Au fost deschise numeroase instituții de învățământ: Școala pedagogică (1945), Școala de medicină (1946), Școala-internat nr. 1 (1961), școli tehnice și de meserii (1969) [10].

Municipiul Cahul este unica localitate din Republica Moldova care beneficiază de statutul de stațiune balneară. Aceasta se datorează faptului că în 1984 aici și-a început activitatea sanatoriul „Nufărul Alb”. Sanatoriul este un centru modern de recuperare a sănătății și dispune de o clinică, un complex hotelier cu o capacitate de 502 locuri, un bloc de alimentare și alte obiective de menire socială și cultural-distractivă. Particularitățile climaterice favorabile permit aplicarea în stațiunile balneoclimaterice ale Republicii Moldova a diferitelor metode de tratament, iar izvoarele cu ape minerale datorită calităților lor curative pot contribui la dezvoltarea turismului balnear.

Patrimoniul imaterial (tradiții, obiceiuri, evenimente, sărbători) din mediul rural al raionului Cahul, care reprezintă un rezultat al interacțiunii milenare dintre om și natură, poartă în sine un imens potențial turistic. Prezența în viață cotidiană a tradițiilor și obiceiurilor locale ar putea fi un element important în dezvoltarea turismului rural în raionul Cahul.

Tradițiile și obiceiurile locale înrădăcinate în localitățile raionului Cahul, transmise din cele mai vechi timpuri din generație în generație, pot fi valorificate și promovate prin intermediul turismului festivalier.

La Lăsata Secului de dinaintea Postului Mare al Paștelui sunt practici culturale din ciclul obiceiurilor de primăvară, încă păstrate în comunitățile sudice. Axate pe cultul soarelui, se aprind focuri rituale, în jurul cărora au loc acțiuni prescrise de tradiții. Practicile poartă nume diferite. *Focurelele* în Cășlița-Prut, raionul Cahul, și *Focurelul* în Gotești, raionul Cantemir *Ulilica* Giurgiulești, raionul Cahul; *Focăretul* în Popeasca, raionul Ștefan-Vodă, *Iertăciunea* în Alexandru Ioan Cuza, raionul Cahul sau *Olăria* în Cartal, raionul Reni, Ucraina.

Aceste obiceiuri țin de reînnoirea timpului, a anului. E o perioadă de purificare a spațiului prin foc, de reunire a comunităților în jurul unui spațiu purificat. Acțiunile rituale invocă belșugul anului agrar. Oamenii se veselesc, cântă, joacă, reînnoiesc vechile relații de rudenie și de prietenie, pentru ca să aibă un an prosper.

Raionul Cahul este organizatorul mai multor festivaluri locale, naționale și internaționale, printre care pot fi menționate următoarele:

- *Festivalul internațional „Nufărul alb”* - desfășurat la Cahul, promovează colective artistice de amatori de dans și de cântec, care prezintă folclorul dezvoltat, stilizat sau reconstituit al țării din care provin.

- *Festivalul internațional „Chipuri de prieteni”* – care promovează tinerii interpreți de muzică din diverse țări și care se desfășoară anual la sfârșitul lunii iunie.

- *Festivalul internațional „Dulce floare de salcâm”* – se organizează în s. Văleni, activitățile principale ce au loc în cadrul festivalului sunt: spectacole etno-folclorice, expoziții a lucrărilor meșterilor populari, pregătirea bucatelor tradiționale, târg de produse agricole, activități educaționale pentru copii.

- *Festival-Concurs „La vatra horelor bucuriene”* – se organizează în s. Bucuria și are drept scop promovarea cântecului și dansului popular și promovarea creației meșterilor populari.

- *Sărbătoarea roadelor* – se organizează anual de către Consiliul Raional Cahul. În cadrul sărbătorii au loc expoziții ale profesioniștilor din domeniul agriculturii, viticulturii și a panificației, fermierilor, oamenilor de afaceri din domeniile conexe agriculturii și expoziții ale meșterilor populari, precum și concerte cu participarea colectivelor artistice din raion [2].

Raionul Cahul este bogat și în edificii religioase care sunt în număr de 38. În majoritatea satelor din raionul Cahul există cel puțin câte o biserică fie ortodoxă, cât și biserici edificate de confesiunile religioase prezente în raion. Deși sunt asemănătoare ca arhitectură, există biserici care prezintă interes special prin istoricul lor sau prin amenajare, printre acestea fiind: Biserica Sf. Petru și Pavel din s. Borceag, Biserica Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil din s. Colibași, Biserica Sf. Nicolae din s. Tartaul de Salcie.

Printre cele mai vechi și reprezentative lăcașuri de cult din raion pot fi menționate:

- *Catedrala „Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil” din municipiul Cahul*, construită din inițiativa guvernatorului militar al Basarabiei, P. Fiodorov. De la întemeiere și până în prezent clădirea bisericii constituie central compozițional al orașului Cahul. Din 1962 până în 1989 biserica nu a funcționat. În 1989 când Catedrala și-a reluat activitatea serviciului divin, biserica a fost reparată.

- *Biserica de Ritvechi „Acoperământul Maicii Domnului” din municipiul Cahul*, construită de lipoveni la mijlocul secolului al XIX. A fost închisă în 1963 și redeschisă în 1994.

În raionul Cahul funcționează și trei mănăstiri ce pot constitui locuri de pelerinaj:

- *Mănăstirea „Sfântului Cneaz Vladimir”* este situată la 3 km de municipiul Cahul, reprezintă o comunitate religioasă de călugărițe.

- *Mănăstirea „Sfânta Treime”* situată în împrejurimile municipiului Cahul.

- *Mănăstirea „Pogorârea Duhului Sfânt și Nașterea Maicii Domnului”* din comuna Găvănoasa a fost înființată în 2008.

7. Concluzii

Recursul la evenimentele și procesele derulate pe parcursul dezvoltării istorice este unul necesar și util, mai ales că există dovezi suficiente privind buna conviețuire la gurile Dunării și încadrarea ei în cursul firesc al istoriei civilizației occidentale.

Efectele benefice ale consumului trecutului în turismul transfrontalier din Euroregiunea „Dunărea de Jos” se vor resimți în primul rând, la nivel de infrastructură, prin construirea de site-uri turistice și, în al doilea rând, prin îmbunătățirea experienței și a performanței turistice. Premisele unei vecinătăți viabile, chiar și în cadrul unei regiuni unitare, constituite pe un fond geo-cultural foarte puternic, cum este Dunărea de Jos, sunt date și prin modul în care sunt distribuite și valorificate resursele identitare și culturale ale celor trei comunități.

Bibliografie:

1. Agulnikov S., Pașa V. Morminte eneolitice târzii din regiunea Prutului inferior. In: Peuce (Serie Nouă) - Studii și cercetări de istorie și arheologie, VI, 2008.
2. Atracții turistice. <https://cahul.md/atracții-turistice/> (accesat la 18.07.2021)
3. Bratco D., Haheu V. Enigmele valurilor lui Traian din Basarabia... <https://moldovainprogres.com/enigmele-valurilor-lui-traian-din-basarabia/> (accesat la 26.06.2021).
4. Ceban I., Simalcsik A., Bejenaru L. Investigații pluridisciplinare privind tumulul 7 de la Crihana Veche (raionul Cahul). In: Revista de Știință, Inovare, Cultură și Artă „Akademos”, nr. 1 (40), 2016.

5. Childe V. *Gordon Man makes Himself*. New York: Oxford University Press, 1939.
6. Chirtoagă I. *Din istoria Moldovei de Sud-Est: până în anii '30 ai sec. al XIX-lea*. Chișinău: Museum, 1999.
7. Cornea S. Valorificarea potențialului turistic al raionului Cahul în cadrul cooperării transfrontaliere. În: *Buletinul Științific al Universității de Stat „B.P. Hasdeu” din Cahul: Seria Științe Sociale*, nr. 2 (12), 2020.
8. Cornea V. The contribution of Cohesion Policy in the "Lower Danube" euroregion: the mapping of the implemented projects' outputs and their implication to transition for sustainability, Bogdan-Constantin Ibănescu, Cristian Incalțărău, Căprian Alupului & Anatolie Cărbune (editors), Volume 7 / EURINT Conference proceedings, 2020. Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 2020.
9. Dudnicenco N. Extragerea și comercializarea sării de bucătărie în Țara Moldovei (sec. XV-XVIII). În: *Buletin Științific. Revista de Etnografie, Științele Naturii și Muzeologie (Serie Nouă)*, nr. 11(24), 2009.
10. Eremia A. Orașul Cahul: file de istorie. În: *Istoria orașului Cahul: mărturii documentare, personalități marcante: Materialele conferinței șt. consacrate marcării a 45 ani de la înființarea muzeului Cahul, 30-31 iul., 2003, Cahul*. Chișinău: Tipogr. “Reclama”, 2006.
11. Eremia A. Cahulul în timp și spațiu. În: *Limba Română*, 2006, nr. 10 (136).
12. Eremia A. Arealul toponimic Cahul. Microtoponimia localităților rurale. În: *Philologia*, 2011, nr. 5-6.
13. Eremia A. Tradiții istorice și spiritualitate românească în toponimia Basarabiei. În: *Limba Română*, 2012, nr. 5-6.
14. Eremia A. Toponimia istorică a Basarabiei. Arealul Prutul de Jos. În: *Studii și cercetări de onomastică și lexicologie (SCOL)*, 2019, nr. 1-2.
15. Mistreanu E. O nouă așezare a culturii Gumelnița de la Chioselia Mare, raionul Cahul, Republica Moldova. În: *Tyragetia*, vol. VII [XXII], 2013, nr. 1.
16. Noni L. *Potențialul turistic al raionului Cahul*. Chișinău, 2010.
17. Novac I. *Busturi și istorie cahuleană*. În: *Luceafărul*, 2021, nr. 4.
18. Popovici S., Ciobanu I., Agulnicov S. Tumulul 8 de la Alexandru Ioan Cuza (raionul Cahul). În: *Arheologia Preventivă în Republica Moldova*, vol. IV, 2019.
19. Pruteanu N. *Pagini de istorie: Bătălia de la Cahul*. În: *Gazeta de Sud*, 2020, septembrie7.
20. Reabțov C. *Cahul: istorie, personalități, cultură*. Chișinău, 1997.
21. Vornic Vl., Ceban I. *Patrimoniul arheologic al raionului Cahul: documentare, cercetare, valorificare*. În: *Perspectivile și Problemele Integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației*. Vol.2, 7 iunie 2016, Cahul. Cahul: US din Cahul, 2016.
22. Topal D., Vornic Vl., Popovici S. (2019) *Considerații preliminare asupra peisajului tumular de pe teritoriul Republicii Moldova, Arheologia Preventivă în Republica Moldova*, vol. IV, 2019.